

**ZESZYT
Nr 15.**

**Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
Środowisko Wileńskie w Warszawie**

Janusz Bohdanowicz

**23. BRYGADA
OSTROGI-ŚWIATÓLDYCZA
ARMIA KRAJOWA
OKRĘG WILEŃSKI**

Wydanie I I
Warszawa 2008 r.

Opracował : Janusz Bohdanowicz „Czortek”

Materiały opisowe , portrety oraz fotografie
z archiwum własnego.

Adres kontaktowy. Janusz Bohdanowicz
02-647 Warszawa ul. Bachmacka Nr 4 m 66
Tel.022-854-05-23, kom.662 -249-166
E-mall janusz40@poczta.onet.pl

Spis treści.

1. Wstęp.
2. Historia Brygady.
Oprac. Janusz Bohdanowicz „Czortek”
3. Kalendarium działań bojowych.
4. Życiorysy Komendantów.
5. Organizacja Brygady.
6. Fotografie.

1. Wstęp.

Województwo Wileńskie to północno-wschodnie tereny Rzeczypospolitej Polskiej z okresu 1920 do 1946 zamieszkałe w przeważającej większości przez ludność narodowości polskiej. W ostatnim roku okupacji niemieckiej objęte zostało intensywnymi walkami zbrojnymi Oddziałów Partyzanckich Armii Krajowej.

Komenda Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego od połowy 1943 r. dysponowała samodzielnymi Oddziałami Partyzanckimi o różnej liczebności.. W okresie 1943 do kwietnia 1944 podlegały one Inspektoratom, (terenowym ośrodkom dowodzenia). W tym czasie działały cztery Inspektoraty:

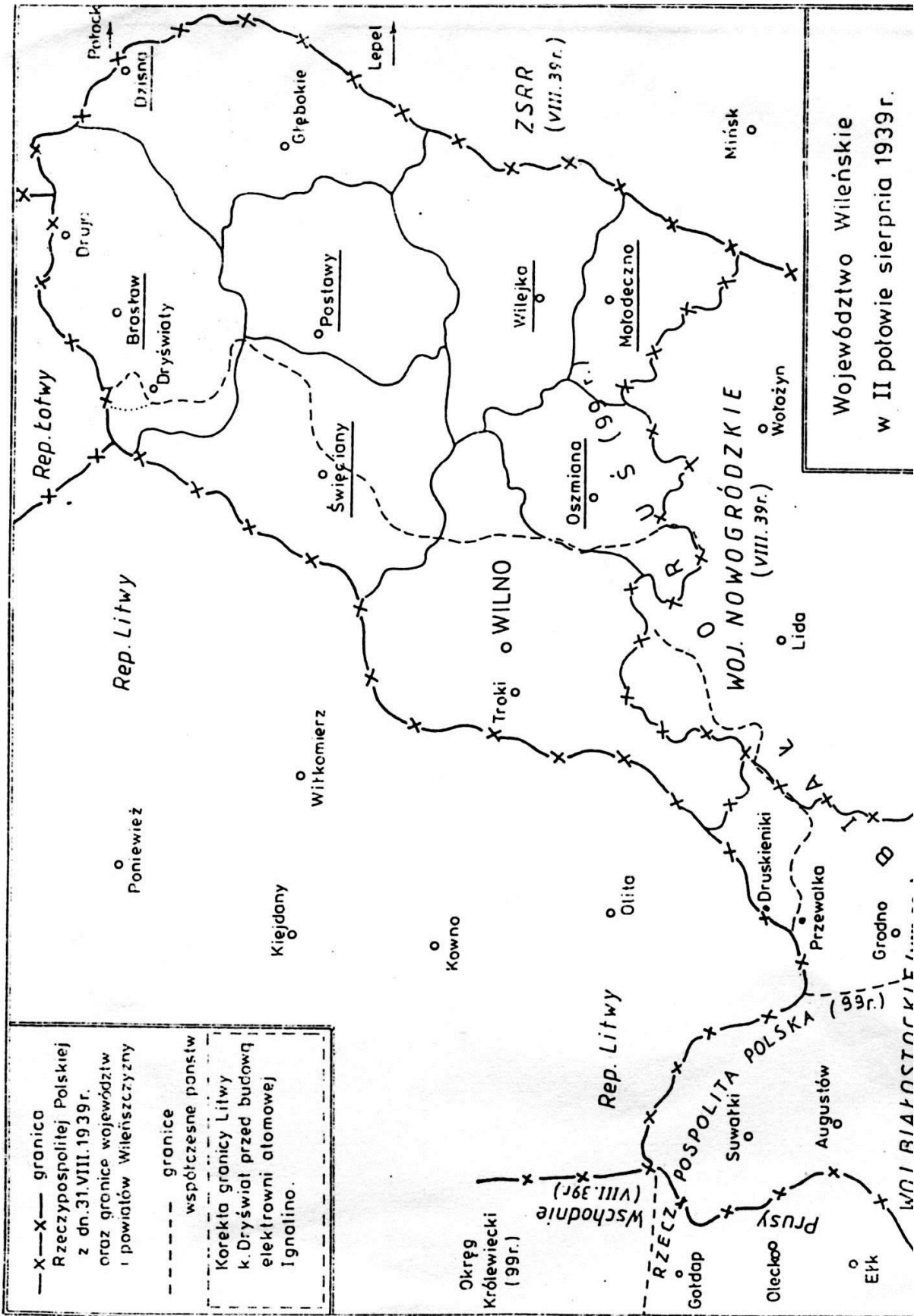
- pierwszy obejmował powiat wileńsko-trocki i składał się z dwu podinspektoratów: a) północny b) Puszcza Rudnicka, oraz Garnizon miasta Wilna.

- drugi obejmował powiaty : brasławski, święciański, postawski i dziśnieński.

- trzeci obejmował powiaty: oszmiański, wilejski, mołodeczański.

- czwarty obejmował obszar Litwy Kowieńskiej na którym obowiązywał zakaz działań zbrojnych, a ze względu na swoją specyfikę został przemianowany na Podokrąg Kowieński.

W kwietniu 1944 r. Inspektoraty zostały przemianowane na Zgrupowania, (o zmodyfikowanych uprawnieniach), którym podlegały wyłącznie Oddziały Partyzanckie. Pod koniec okupacji niemieckiej na terenie podległym Komendzie Okręgu Wileńskiego działało 18 Oddziałów Partyzanckich o łącznym stanie ok. 5.000 żołnierzy uzbrojonych i przeszkolonych. Ich zbrojna działalność paraliżowała administrację okupantów, utrudniała poruszanie się po drogach i zwiększała bezpieczeństwo ludności miejscowej.

-X-X- granica
 Rzeczypospolitej Polskiej
 z dn. 31.VIII.1939 r.
 oraz granice województw
 i powiatów Wileńszczyzny

- - - granice
 współczesne państw

- - - - -
 Korekta granicy Litwy
 k. Dryświat przed budową
 elektrowni atomowej
 Ignalino.

Województwo Wileńskie
 w II połowie sierpnia 1939 r.

2. Historia Brygady

Likwidacja V Odcinka Wydzielonej Organizacji Dywersyjnej „Wachlarz” spowodowała przejście żołnierzy patroli dywersyjnych i osłonowych do Armii Krajowej, Istniejący na terenie powiatu Brasławskiego Ośrodek Dywersyjno-Partyzancki przejął wszystkich oficerów i podchorążych dowódców patroli i plutonu osłonowego. Wobec coraz większego napływu na teren powiatu grup partyzantki sowieckiej, na wniosek Komendanta Obwodu Brasław por. Michała Białokura - Komendant 2. Zgrupowania mjr Mieczysław Potocki „Węgielny” wydał rozkaz powołania w dniu 23 kwietnia 1944 r. 23. Brygady Armii Krajowej. Kadra kierownicza Brygady powstała z żołnierzy Oddziału Leśnego Nr 85. dowodzonego przez por. Kazimierza Krauzego „Wawrzecki”.

Na stanowisko Komendanta Brygady powołano por. Mariana Kisielewicza „Ostroga” oficera 13 pułku ułanów, dowódcę patroli w „Wachlarzu”

- z-cą komendanta został por. Witold Kisiel „Światłodycz”
- adiutantem Komendanta ppor. Czesław Budrewicz „Topór”
a następnie ppor. Albin Palczewski „Kot”,
- d-cą zwiadu został plut. Jan Libako „Wars”
- lekarzem Brygady dr Tadeusz Eugeniusz Waszczuk
- d-ca 1 plutonu ppor. Michał Szypiłło „Pancerz”
- d-ca 2 plutonu ppor. Bogdan Pirtań „Trzmiel”
- d-ca 3 plutonu ppor. Waldemar Żaba „Bocian”.

Najważniejszym zadaniem Brygady była likwidacja posterunków policji białoruskiej, łotewskiej oraz litewskiej będących w służbie niemieckiej oraz dezorganizacja gospodarcza tamtego terenu, uniemożliwiająca zaopatrywanie policji i wojsk okupacyjnych.

Na terenie działań zbrojnych Brygady na polecenie lub za zgodą kierownictwa Ośrodków dywersyjnych i Dywersyjno- -Partyzanckich w policji białoruskiej służyło wielu Polaków co ułatwiało dokonywania napadów na te posterunki nie ponosząc większych strat w ludziach, a jednocześnie umożliwiało zdobywanie broni, amunicji i sprzętu wojskowego.

Kontynuując działalność „Wachlarza” Brygada dokonywała ataków na pociągi z wojskiem i uzbrojeniem niemieckim. Podczas takiego ataku w

dniu 21 czerwca 1944 r w Łokcianach zginął Komendant Brygady por. Marian Kisielewicz „Ostoga”. Komendę nad Brygadą przejął dotychczasowy zastępca por. Witold Kisiel „Świętołdycz”; nastąpiła więc zmiana stanowisk kadry dowódczej.

Część brygady - wraz z 4. Brygadą por. Longina Wojciechowskiego „Ronin” i 5. Brygadą por, Zygmunta Szendzielarza „Łupaszko” - brała udział w marszu propagandowym w głąb terytorium Litwy Kowieńskiej, zorganizowanym w celu zadokumentowania mieszkańcom i policji litewskiej (kolaborującej z niemieckimi władzami okupacyjnymi), swoją obecność i gotowość zbrojnego reagowania na brutalne traktowanie ludności polskiej.

Zgodnie z rozkazem Dowódcy 2. Zgrupowania Brygada w miarę rozwoju sytuacji - przesuwała się w kierunku Wilna tocząc walki spotkaniowe z wojskiem niemieckim i policją litewską, a po dotarciu w okolice Mejszagoły na rozkaz mjr „Węgielnego” brała udział wraz z wojskiem sowieckim w walkach z Niemcami.

W dniu 13 lipca 1944 r żołnierze 23. Brygady wraz z 1. Brygadą por. Czesława Grombczewskiego „Jurand”, 2. Brygadą por. Wiktora Koryckiego „Kaziuk”, 4. Brygadą por. Longina Wojciechowskiego „Ronin” stoczyły bój spotkaniowy pod Krawczunami i Nowosiołkami z oddziałami wojsk niemieckich wycofujących się już z Wilna.

Szczegółowy wykaz akcji bojowych Brygady podany jest w rozdziale „Kalendarium działań bojowych...”

Dnia 18 lipca 1944 r żołnierzy 23. Brygady przy próbach przedarcia się do Puszczy Rudnickiej zostali okrążeni przez wojska NKWD, rozbrojeni i aresztowani ,a następnie pod bardzo silnym konwojem tychże wojsk przeprowadzeni do obozu NKWD w Miednikach Królewskich, skąd zostali wywiezieni do Kaługi,a następnie część z nich do obozów przymusowej pracy leśnej.

Do pojałtańskiej Polski przybyli w styczniu 1946 roku.

3..

KALENDARIUM DZIAŁAŃ BOJOWYCH

23-ciej BRYGADY por. „OSTROGI „
następnie por. "ŚWIATOŁDYCZA"

- 24.04.1944** Mobilizacja Brygady w rejonie **miasteczka Janino**
- 24.04.1944** likwidacja posterunku policji białoruskiej "samochowy" w **Różewie**
- 24.04.1944** likwidacja posterunku policji litewskiej koło miejscowości **Czeberski**
- 03.05.1944** rozbrojenie silnego garnizonu policji białoruskiej w miasteczku **Opsa**
- 06.05.1944** udzielenie pomocy żołnierzom sowieckim zbiegłym z niewoli niemieckiej
- 12.06.1944** atak na pociąg towarowy pod miasteczkiem **Giewrony**
- 16.05.1944** atak na posterunek policji litewskiej w miasteczku **Rymuszany**
- 21.05.1944** likwidacja posterunku policji w **Daugieliszki**
atak na batalion łotewski będący w służbie niemieckiej , operujący w okolicy wsi **Czeżuliszki i Qwsołowo**
- 10.06.1944** wymarsz Brygady w kierunku Wilna przygotowanie się do Akcji "Burza"

- 21.06.1944** atak na niemiecki pociąg wojskowy **pod Łokciami**. Ginie Komendant Brygady por. Marian Kisielewicz "Ostroga".
- 25.06.1944** **rajd** propagandowy Brygady na tereny Litwy
25.06.1945 kowieńskiej w okolicy miasteczka **Inturki**, jako
25.06.1946 przeciwdziałanie mordom dokonywanym przez policję
25.06.1947 litewską na ludności polskiej wspólny z 4
25.06.1948 Brygad „Ronina” i 5 Brygadą por. „Łupaszkii”
01.07.1944 zasadzka na szosie koło **Podbrodzia** na
wycofujące się oddziały wojska niemieckiego z
Głębokiego
- 05.07.1944** **Kiemieliszki** rozbrojenie batalionu niemiecko-
łotewskiego
- 07.07.1944** zasadzka na szosie **Podbrodzie - Wilno** na
wycofujące się oddziały wojska niemieckiego
- 11.07.1944** udział w walkach pod **Mejszagolą** jako wsparcie
oddziałów wojsk sowieckich, wspólnie z 1. Brygadą
"Juranda", 2. Brygadą "Kaziuka"
- 13.07.1944** walki z wycofującymi się oddziałami wojska
niemieckiego z Wilna - pod **Krawczunami**. Wspólnie
z 1. Brygadą "Juranda", 4. Brygadą "Ronina", .
- 18.07.1944** **rozbrojenie** żołnierzy Brygady, aresztowanie przez
wojska NKWD i zamknięcie w obozie w **Miednikach**
Królewskich.
- 28.07.1944** przeprowadzenie pod konwojem wojsk NKWD
do stacji kolejowej w **Kienie**, załadowanie do
wagonów towarowych i wywiezienie **do Kaługi**.

ŻYCIORYS
DOWÓDCY 23. BRYGADY PARTYZANCKIEJ
Por. MARIANA KISIELEWICZA
„OSTROGA”

Urodził się 26.09.1913 r. w Zduńskiej Woli. Szkołę powszechną ukończył w 1925 r. Maturę uzyskał 10.06.1933 r. Wstąpił do Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu, kończąc ją w stopniu podporucznika w 1936 r. Do służby stałej skierowany został do 13 pułku kawalerii w Nowej Wilejce koło Wilna. W wojnie 1939 r., brał udział jako dowódca szwadronu 13 pułku walcząc pod Gałkówką koło Łodzi, następnie na ziemi piotrkowskiej, radomskiej i lubelskiej, do ostatniej bitwy nad Bugiem. Nie poddał się do niewoli i przedostał się do Warszawy. Włączył się w organizowaną już kadrę Służby Zwycięstwu Polski, przemianowaną na Związek Walki Zbrojnej. W Warszawie zostaje przeszkolony do działań dywersyjnych na Wileńszczyźnie w 5. Odcinku „Wachlarza”. W lipcu 1942 r. został skierowany do powiatu Braśław, gdzie organizuje patrole dywersyjne z mieszkańców tego powiatu. Prowadził działalność na szlaku Braśław – Indra /Łotwa/. Wiosną 1943 r. przechodzi do Inspektoratu „BC” z poleceniem organizowania grup które miały podjąć walkę czynną jako Oddział Partyzancki. W lutym 1944 r. wraz z kilkunastoma żołnierzami wychodzą w pole tworząc Oddział Partyzancki przemianowany następnie na 23 Brygadę. Brygada działa w II Zgrupowaniu dowodzonym przez mjr Mieczysława Potockiego ps. „Węgielny”. W czasie walki Brygady z oddziałem wojsk Niemieckich pod Łokcianami 21.06.1944 r. ginie. Pochowany został we wsi Olszowa.

ŻYCIORYS
DOWÓDCY 23-ciej BRYGADY PZRTYZANCKIEJ
Por. WITOLDA KISIELA „ŚWIATŁDYCZ”

Urodził się 20.03.1909 r w Ostrowlanach woj. wileńskie. Egzamin dojrzałości zdał w Gimnazjum w Dziśnie. **Szkołę podchorążych rezerwy ukończył w roku 1930 w Grodnie.** Rozpoczął studia na Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie. Studia przerwał wyjeżdżając do pracy w Gdyni. Zmobilizowany w 1939 r. walczył w obronie Warszawy, po kapitulacji stolicy przedarł się do Wilna. **Podczas próby przedostania się po przez Rumunię do Francji został na granicy sowiecko – rumuńskiej aresztowany i osadzony w więzieniu we Lwowie.** W momencie wybuchu wojny sowiecko – niemieckiej i po ucieczce straży więziennej, zdołał uciec i wrócił do Wilna. **W roku 1941 został zaprzysiężony w Związku Walki Zbrojnej** i otrzymał przydział do Komendy Okręgu w wydziale organizacyjnym siatki konspiracyjnej powiatów oszmiańskiego, brasławskiego i wilejskiego. W lutym 1944 r. został zastępcą dowódcy Oddziału Partyzanckiego przemianowanego na 23 Brygadę dowodzoną przez por. Mariana Kisielewskiego „**Ostroga**”. **Po śmierci por „Ostrogi” został mianowany na dowódcę 23 Brygady, którą dowodził w akcji „Ostra Brama” – w czasie walk o Wilno.** **Aresztowany przez NKWD na odprawie oficerów Armii Krajowej w Boguszech, po przez więzienie w Wilnie na Łukiszkach wywieziony do obozu w Riazaniu.** Zwolniony w listopadzie 1947 r powrócił do Kraju i zamieszkał w Gdańsku. Zmarł w Gdańsku 12.02.1973 r i tam został pochowany.

Odznaczenia: Krzyż Walecznych.

5. Organizacja Brygady.

Komendant Brygady do 21.06.1944- **por. Marian Kisielewicz**
"Ostroga"

Zastępca Komendanta Brygady,
od 21.06.1944 Komendant

- **por. Witold Kisiel**
"Światołdycz"

Adiutant Komendanta Brygady

- **por. Bogdan Pirtan "Trzmiel"**

2-gi Adiutant Kom. Brygady

- **ppor. Albin Palczewski "Kot"**

Dowódca 1 plutonu-kompanii

- **ppor. Michał Szypillo "Pancerz"**

Dowódca 2 plutonu-kompanii

- **ppor. Bogdan Pirtan**
„Trzmiel”

Dowódca 3 plutonu-kompanii

- **ppor. Waldemar Żaba „Bocian”**

Dowódca 4 plutonu-kompanii

- **Franciszek Michańczyk „Boa”**

Dowódca plutonu saperskiego

sierż. Antoni

Pietkiewicz „Szyszka”

Dowódca zwiadu

plut. Jan Libako "Wars"

Por. Marian Kisielewicz
"Ostroga"
Komendant Brygady .
zginął 21,6.1944

Por. Witold Kisiel
"Światołdycz"
Zastępca Komendanta Brygady
Od 21.06.1944 Komendant
Brygady

Ppor. Michał Szypiłło
"Pancerz"
Dowódca 1 plutonu/kompanii

Por. Bogdan Pirtan
„Trzmiel”
Dowódca 2 plutonu/kompanii.

Ppor. Waldemar Żaba
„Bocian”
Dowódca 3 plutonu/kompanii.

Sierż. Jan Zapolski
„Wilk”
Dowódca 4 plutonu/kompanii

Ppor. Czesław Budrewicz
pierwszy adiutant
komendanta Brygady

Albin Palczew
adiutant Komendanta
Brygady po reorganizacji

6. Fotografie.

Maj 1944. Okolice Tumulina. 1 pluton/kompania
pod dow. ppor. Michała Szypiło.

Maj 1944. Patrol Brygadowy w Bobruszu nad jeź. Dryświaty.
W środku Zbigniew Słomka „Zawadzki”

Stoją od lewej : Jan Zapolski „Wilk”, sanitariuszka z 24 Brygady Aldona Czerniewska „Ada”, Jan Olszewski „Ryś”, sanitariuszka Zofia Weronika Malicka „Ola”. Siedzą kucharze z 23 Brygady.

Maj 1944 r. Wieś Bujki. Od lewej : Władysław Puchacz „Komar”, Wiktor Puchacz „Żuraw”

Brygadowa tablica epitafijna.